

ยาแก้ไอ ..... มีกี่แบบ ??

อาจารย์ เกษัชกร ธีรรัตน์ เหลืองมั่นคง
ภาควิชาเภสัชวิทยา คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

อาการไอเป็นกลไกการตอบสนองของร่างกายต่อสิ่งแปลกปลอมที่เข้ามาในระบบทางเดินหายใจ การไอจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตของมนุษย์ แต่ในบางครั้งโรคหรือยาบางอย่างกลับมีผลทำให้เกิดอาการไอมากเกินไปจนกว่าปกติ ซึ่งอาจเพียงทำให้เกิดความรำคาญหากไอไม่รุนแรงและหายไธอย่างรวดเร็ว แต่ถ้าไออย่างรุนแรงและยาวนานอาจเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดการบาดเจ็บของระบบทางเดินหายใจ และอาจส่งผลถึงกล้ามเนื้อส่วนต่างๆ ของร่างกายที่ต้องใช้ในการไอด้วย ซึ่งวิธีการรักษาอาการไอที่ดีที่สุดคือ การกำจัดที่สาเหตุของอาการไอ เช่น การเลิกสูบบุหรี่ การหลีกเลี่ยงสาเหตุที่ทำให้เกิดอาการแพ้ เป็นต้น

หากกล่าวถึงยาที่ทำให้เกิดอาการไอ ยาสองกลุ่มสำคัญที่ควรรู้จัก ได้แก่

ยาลดความดันโลหิต กลุ่มเอซีอีอินฮิบิเตอร์ (ACE inhibitors) ซึ่งใช้เป็นยารักษาโรคหัวใจวายและใช้ป้องกันความเสื่อมของไตในผู้ป่วยเบาหวานอีกด้วย ยากลุ่มนี้มักทำให้เกิดอาการไอแห้งๆ ในผู้ป่วยร้อยละ 20 ซึ่งโดยทั่วไปไม่จำเป็นต้องดูแลรักษาหากไอไม่มากและผู้ป่วยทนได้ แต่หากไอมากจนทนไม่ได้ อาจจำเป็นต้องเปลี่ยนไปใช้ยากลุ่มอื่นทดแทน ผู้ป่วยที่ใช้ยาแล้วมีอาการไอไม่ควรหยุดยาเอง เนื่องจากยามีความสำคัญต่อการควบคุมความรุนแรงของโรคที่ทำการรักษาอยู่ ควรแจ้งแพทย์เพื่อทำการปรับเปลี่ยนยาที่เหมาะสมต่อไป

ยารักษาโรคกระดูกพรุน กลุ่มบิสฟอสโฟเนต (Bisphosphonates) ซึ่งโดยความเป็นจริงแล้ว ยากลุ่มนี้ไม่ได้มีผลทำให้เกิดอาการไอถ้าใช้ยาอย่างถูกต้อง โดยรับประทานก่อนอาหารมื้อเช้าครึ่งถึงหนึ่งชั่วโมง (ขึ้นกับชนิดของตัวยา) หลังรับประทานยาห้ามเอนตัวลงนอนหรือทำกิจกรรมใดๆ ที่อาจจะทำให้เกิดการไหลย้อนของยาเข้าสู่หลอดอาหาร เนื่องจากยากลุ่มนี้มีผลระคายเคืองหลอดอาหารโดยตรง หากไม่ปฏิบัติตามวิธีข้างต้นอาจทำให้หลอดอาหารโดนทำลาย เกิดอาการแสบหน้าอก ไออย่างรุนแรงและไอเป็นเลือดได้

จะเห็นว่าการรักษาอาการไอที่เกิดจากตัวอย่างยาทั้งสองกลุ่มนี้ ทำได้โดยหลีกเลี่ยงสาเหตุที่ทำให้เกิดอาการไอด้วยการหยุดยาหรือปฏิบัติตัวให้ถูกต้องเมื่อจะต้องใช้ยา แตกต่างจากอาการไอที่เกิดจากอาการแพ้หรือการติดเชื้อในระบบทางเดินหายใจ ซึ่งอาจจำเป็นต้องได้รับยาแก้แพ้หรือยาฆ่าเชื้อร่วมด้วย เพื่อช่วยให้หายจากอาการไอได้รวดเร็วมากยิ่งขึ้น แต่บางครั้งก็อาจมีความจำเป็นต้องใช้ยาแก้ไอด้วยเช่นกัน ซึ่งการจะเลือกชนิดและประเภทของยาแก้ไอได้อย่างถูกต้องนั้น จำเป็นแบ่งประเภทของอาการไอให้ได้ในเบื้องต้น ว่าเป็นอาการไอแบบมีเสมหะหรืออาการไอแห้ง เนื่องจากหากใช้ยาไม่ถูกต้องกับประเภทของอาการไอ นอกจากยาจะช่วยบรรเทาอาการไอไม่ได้แล้ว อาจทำให้อาการไอรุนแรงมากขึ้นก็ได้

ยาแก้ไอสามารถแบ่งได้เป็นสองกลุ่มใหญ่ด้วยกัน ได้แก่

ยาแก้ไอสำหรับอาการไอแบบมีเสมหะ ซึ่งอาจแบ่งย่อยออกเป็นสองกลุ่ม ได้แก่ 1) ยาขับเสมหะ (Expectorants) ที่ออกฤทธิ์โดยทำให้ร่างกายสร้างสารน้ำออกมาหล่อเลี้ยงทางเดินหายใจมากขึ้น และ 2) ยาละลายเสมหะ (Mucolytics) ที่ออกฤทธิ์ต่อเสมหะโดยตรงและทำให้เสมหะชั้นเหนียวน้อยลง ซึ่งยาทั้งสองกลุ่มจะช่วยให้ผู้ป่วยไอและขับเสมหะออกมาได้ง่ายขึ้น มักใช้ในอาการไอที่เกิดจากการติดเชื้อ เช่น หวัด คออักเสบ หลอดลมอักเสบ โดยช่วงแรกของการรับประทานยาผู้ป่วยอาจไอถี่ขึ้น แต่จะลดลงเมื่อผู้ป่วยไอและขับเสมหะออกมาได้แล้ว ตัวยาแก้ไอหลายชนิดผสมอยู่กับยาขยายหลอดลม ซึ่งอาจมีผลทำให้ใจสั่นได้หากใช้ยามากเกินไป ตัวอย่างยาในกลุ่มนี้ได้แก่

ยาแก้ไอสำหรับอาการไอแบบมีเสมหะ		ตัวอย่างชื่อการค้า
ยาขับเสมหะ	Guaifenesin (Glyceryl guaiacolate)	Bronchonyl, Glycolate, Qualiton, Robitussin, Royalin, Salmol Expectorant, Tolbin Expectorant
ยาละลายเสมหะ	Bromhexine	Bisolvon, Bromcolex, Bromoson, Bromso, Bromxine, Cohexine, Disol
	Ambroxol	Amtuss, Mucolid, Mucosolvan, Simusol, Strepsil Chesty Cough
	Acetylcysteine	Acetin, Flemex-AC, Fluimucil, Mucolid-SF, Nac Long, Mysoven
	Carbocysteine	Amicof, Carbomed, Carsemex, Elflem, Flemex, Rhinathiol, Siflex

หมายเหตุ – ชื่อการค้าของยาหลายชนิด เป็นยาแก้ไอที่ผสมกับตัวยาแก้ไอกลุ่มอื่น ยาลดน้ำมูกหรือยาแก้แพ้

ยาแก้ไอสำหรับอาการไอแห้ง หรือบางครั้งเรียกยากกลุ่มนี้ว่ายากดอาการไอ (Antitussives) ซึ่งเป็นยาที่ออกฤทธิ์ต่อระบบประสาท ทำให้กลไกตอบสนองของร่างกายต่ออาการไอเกิดขึ้นน้อยลงและช่วยบรรเทาอาการไอ ยากลุ่มนี้โดยมากใช้สำหรับบรรเทาอาการไอที่เกิดจากการแพ้หรืออาการไออื่นๆ ที่ไม่มีเสมหะ เพราะหากใช้ในอาการไอแบบมีเสมหะ อาจเป็นสาเหตุที่ทำให้เสมหะที่เหนียวชั้นอยู่แล้วถูกขับออกมาจากทางเดินหายใจได้ยากขึ้น จนเกิดอาการระคายเคืองและทำให้มีอาการไอรุนแรงมากขึ้นกว่าเดิมได้ รวมทั้งยาบางตัวอาจทำให้เกิดการเสพติด หรือก่อให้เกิดอาการไม่พึงประสงค์ที่รุนแรงได้ ตัวอย่างยาในกลุ่มนี้ได้แก่

ยาแก้ไอสำหรับอาการไอแห้ง	ตัวอย่างชื่อการค้า
Dextromethorphan	A-Tussin, Dextroral, Eifcof-G, Icolid, Lohak, Manodextro, Pusiran, Romilar, Stripsils Dry Cough, Throatsil Dex, Terco-D
Codeine	Codipront, Codepect, Codesia, Ropect, Terco-C
Levodropropizine	Bronal, Levopront
Butamirate	Sinecod

หมายเหตุ – ชื่อการค้าของยาหลายชนิด เป็นยาแก้ไอที่ผสมกับตัวยาแก้ไอกลุ่มอื่น ยาลดน้ำมูกหรือยาแก้แพ้

ในการใช้ยาบรรเทาอาการไอนั้น บางครั้งอาจได้รับยาสูตรที่มีตัวยาแก้ไอหลายชนิดผสมกัน หรือบางครั้งอาจได้รับยาแก้ไอเดี่ยวๆ มากกว่าหนึ่งชนิดพร้อมกัน ซึ่งในความเป็นจริงแล้ว หากเป็นไปได้ควรเลือกชนิดของยาที่สอดคล้องกับลักษณะของอาการไอให้มากที่สุด เพื่อช่วยให้ใช้ยาได้ผลตรงตามประสิทธิภาพและหลีกเลี่ยงอาการไม่พึงประสงค์ที่อาจเกิดจากยาโดยไม่จำเป็น หากจะใช้ยามากกว่าหนึ่งกลุ่มร่วมกัน ควรเลือกยาที่ออกฤทธิ์คนละกลไกกัน เช่น ใช้ยาขับเสมหะร่วมกับยาละลายเสมหะ หรือ ใช้ยากดอาการไอร่วมกับยาละลายเสมหะ ไม่ควรใช้ยากกลุ่มเดียวกันซ้ำซ้อนกัน เพราะไม่ทำให้ประสิทธิภาพในการรักษามากขึ้น